

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus NOVEMBER 2020

Ja nad kuuluvad mulle, ütleb vägede Issand, on mu eraomand sel päeval, mille ma valmistan. Ja ma olen neile armuline, nõnda nagu mees on armuline oma pojale, kes teda teenib. MI 3:17

Hingedekuu on alanud ja see on märk sellest, et kirikuaasta on peagi lõppemas. Alanud kuul kõnelevad meile pühad üksikult ja üheskoos olulist ning väärtuslikku sõnumit. Sellesse kuusse jäävad pühakute päev, hingedepäev ja igavikupühapäev ehk kuningas Kristuse päev.

Pühakutepäeval mõtleme pühadele inimestele, kuid kes on need pühad? Apostel Pauluse järgi on pühad kõik ristiinimesed, kuid siiski näib, et osade pühadus on tuntavam kui teistel. Nad oleksid justkui kaugemale jõudnud või hoopiski lähemale. Lähemale Jumalale, kõige pühaduse allikale, ning just Temaga koos olles ja Tema muutub inimene pühaks. Issandast lahus elades jäävad paraku inimese paremaks saamise püüdlustes tema eluteed saatma enesepett ja ahastus.

Ajalukku vaadates võime näha, et pühad inimesed ei elanud kunagi kuskil kaugel aegade taga. Nad on tänangi meie ümber. Me tunneme nad ära, miski tõmbab meid nende juurde. Selles tõmbes ei ole ainult isiklikku sümpaatiat, see miski on jumalikku päritolu, Jeesus ütleb: „Mina tõmban kõik enese juurde.“ (Jh 12:32) Nii nagu juba väikesed lapsed leiavad kirikus jooksujalu tee altari juurde, nõnda leiame meiegi tee nende juurde, kes on Valguses. Valgus ei vaja reklaami, Ta leitakse nahunii ülesse ja Tema soojusesse tullakse. Ainus, mida siis soovime, on see, et võiksime Muutmismäel (Mt 17:1-4) pikemalt olla, nii nagu seda soovis Peetrus.

Hingedepäeval on oluline meenutada kalleid lähedasi ja hea mõelda kirikuaasta viimase pühapäeva sisule, milleks on viimne kohtumõistmine. Võime neil päevil vaid tänada tuhandete küünlavalguste eest kalmistutel. Sulandudes võimsaks valguskumaks ongi see meile Kristuse valguse ja eluvõidu märgiks.

Inimene on hing ja Jumal on selle meile luues kinkinud ning võtab selle kord oma pühasse rahusse ja valgusesse päevade täis saades. Loomulikult on ka ihu tähtis, ihulegi on töötatud igavikku, tunnistame ju pühapäeviti oma usku „ihu ülestõusmisesse“, kus uueksloodud ihu annab kord igavese katte surematule hingele. Kogu hingedekuu vältel on hea ja kohane mõelda meie kallitest, kes on lahkunud me keskelt. Nad on lahkunud meie juurest, et olla koos Jumalaga. Kirikuna oleme neil päevil mõtetes armsate koguduseliikmetega, kelle osaks on saanud igavene rahu, Kristuse au ja Tema kirkus.

Kristuses puhtad ja pühad näevad Jumalat.

Abiõpetaja Kristo Hüdsi

KOGUDUSE TEGEVUSKAVA NOVEMBRIS.

- P, 1. november kl 11 jumalateenistus armulauaga. Kõigi pühakute päev.** 22. pühapäev pärast nelipüha. Teema: Usuvõitlus. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, õpetaja Kristo Hüdsi ja Teno Ilves. Organist Lia Salumäe (Toomkirik). **Kl 13** koguduse nõukogu koosolek (Toomkirik).
- Kl 18 hingedepäeva rännak Haapsalu vanal kalmistul.**
- E, 2. november kl 18** leeritund (Skype)
- T, 3. november kl 18.45** toomkooori proov (Jaanisaal).
- N, 5. november kl 17.30** kogudusekool 20. tund. Teema: Kirikuajalugu II (Jaanimaja).
- R, 6. november kl 9** hommikupalvus. Teenib õpetaja Kari Tynkkynen (Jaani kirik). **Kl 18** segakooori proov (Jaanisaal).
- P, 8. november kl 11 jumalateenistus armulauaga.** 23. pühapäev pärast nelipüha. **Lastekirik. Isadepäev.** Teema: Andke üksteisele andeks. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Kalle Jätsa. Organist Lia Salumäe (Toomkirik).
- T, 10. november kl 18.45** toomkooori proov (Jaanisaal).
- R, 13. november kl 9** hommikupalvus. Teenib õpetaja Kristo Hüdsi (Jaani kirik). **Kl 13.30** teetund. (Jaanisaal). **Kl 18** segakooori proov (Jaanisaal). **Kl 18** Noorteõhtu (noortetuba).
- P, 15. november kl 9** leeritund (Jaanimaja). **Kl 11** Kirikuaasta eelviimane pühapäev. Teema: Valvake. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi ja Teno Ilves. Organist Lia Salumäe (Toomkirik).
- T, 17. november kl 18.45** toomkooori proov (Jaanisaal).
- N, 19. november kl 17.30** kogudusekool 21. tund. Teema: Jumalateenistus (Jaanimaja).
- R, 20. november kl 9** hommikupalvus. Teenib piiskop Tiit Salumäe (Jaani kirik). **Kl 18** segakooori proov (Jaanisaal).
- L, 21. november kl 16 Piibel köögis.** Tähenamissõna südametust sulasest (Matteuse 18:21-35). Piiblitunni peab Sirje Jätsa (Jaanimaja).
- P, 22. november kl 11 jumalateenistus armulauaga.** Igavikupühapäev. **Lastekirik.** Teema: Kristus – taeva ja maa Issand. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Kalle Jätsa. Laulab toomkoor, dirigendid Sirje Kaasik ja organist Lia Salumäe (Toomkirik).
- T, 24. november kl 18.45** toomkooori proov (Jaanisaal).
- R, 27. november kl 9** hommikupalvus. Teenib õpetaja Kristo Hüdsi (Jaani kirik). **Kl 18** segakooori proov (Jaanisaal).
- L, 28. november kl 16.30** adventikontsert. Esinevad Haapsalu Kammerkoor ja Canzone. Juhatavad Ulrika Grauberg ja Eneken Viitmaa (toomkirik). **Kl 18** adventiküünla süütamine Lossiplatsil. Kõnelevad linnapea Urmas Sukles ja piiskop Tiit Salumäe. Võta kaasa küünlalatern, et adventivalgus koju viia.
- P, 29. november kl 11** I adventi jumalateenistus armulauaga. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, õpetaja Kristo Hüdsi ja Teno Ilves (toomkirik). Laulab segakoor, organist Lia Salumäe (toomkirik).

KOGUDUSEKOOL JÄTKAB TAAS.

Eelmise aasta märtsis alustasime meie koguduses kogudusekooli tundidega 2 korda kuus neljapäeviti algusega kell 17.30. Kogudusekool on mõeldud kõigile, kes on läbinud leerikursuse ja soovivad põhjalikumalt süveneda kristlikku usuõpetusse. Meie tundides käsitletavat teemasid on kõik kas üleüldiselt huvipakkuvad või kristlase usuelu jaoks väga olulised. Tundides oleme pidanud pikki arutelusid ja isegi vaidlusi ning jaganud oma usulisi kogemusi.

Koroonakarantiini tõttu ei ole selle aasta märtsi lõpust kokkusaamisi toimunud. Kuid alates novembrist alustame taas oma tundidega ikka samal ajal Jaanimajas. Iga kogudusekooli kokkusaamise kestuseks on ca 2 tundi. Kogu programm sisaldab 33 õppetundi, novembrikuu esimeses tunnis, mis toimub kuu esimesel neljapäeval 5. novembril, jätkame 20. tunniga teemal „Kirikuajalugu II“.

Kogudusekooli on oodatud kõik senised ja kõik uued õpilased. Keegi ei peaks end häirida laskma, et pole eelnevates tundides osalenud – see ei takista üheski tunnis käsitletava teema mõistmist. Samuti

on võimalik kõigi varasemate tundide materjale saada elektrooniliselt oma e-mailile. Paar koguduseliiget, kel ei ole olnud võimalik tundides ise osaleda, kuid kes siiski on soovinud õpetusest osa saada, on algusest peale õppinud „kaugõppemeetodil“: töötanud tundide materjalidega iseseisvalt neile endile sobival ajal ja sobivas kohas. Ka praegu on kõigil soovijatel võimalik kaugõppijaks hakata ning ka varasemate tundide materjalidega tutvuda. Samuti on võimalik osaleda vaid selles tunnis, mille teema tundub oluline ja huvitav.

Ootame kõiki huvilisi 5. novembril kell 17.30 Jaanimajja.

Palun võta kontakti: Karin Teder - 53935121

TEGEVUST ALUSTAB LEINAGRUPP.

EELK Haapsalu Perekeskuses alustab novembrikuus 2020.a. tegevust leinagrupp. Grupiga kutsutakse liituma täiskasvanuid, kes on kaotanud lähedase inimese. Kokkusaamised toimuvad viiel järjestikusel neljapäeval kell 18-20 aadressil Ehte 4, Haapsalu.

Lähedase inimese surmaga kaasnev lein mõjub mitmekihiliselt. Kaotus toob kaasa muutused igapäevaelus, puudutab leinaja identiteeti ja tema võimet tajuda ümbritsevat maailma. Lein on alati isiklik ning nõuab tegelemist. Paraku põgenetakse valu eest sageli argiaskeldustesse, teadmata, et allasurutuna on leina mõju meie toimetulekule ja tervisele hoopis pikaajalisem.

Leinagrupi eesmärgiks on toetada inimest leinast tervenemisel ning aidata leida uusi lähtekohti ja võimalusi tuleviku jaoks. Gruppi juhendavad perekeskuse Velda Veia ja Lia Salumäe.

Grupis osalemine maksab osalejale 8 eurot ühe koosoleku kohta, vajalik on eelregistreerimine. Võimalik on ka individuaalne tugi.

Soovijad saavad lisainfot telefonil 56987393 või e-aadressil velda@perekeskus.eu.

ADVENDI- JA JÕULUKONTSERDID.

Pühapäeval, 6. detsembril kell 19 - Kalevi Kammerkoori kontsert, dirigent Raul Talmar (toomkirik).

Laupäeval, 12. detsembril kell 16 Haapsalu Kreegi nim. muusikakooli jõulukontsert (Jaani kirik).

Pühapäeval, 13. detsembril kell 17 advendikontsert. Laulavad Teaduste Akadeemia Naiskoor ja Meeskoor (toomkirik).

Teisipäeval, 15. detsembril kell 19 jõulukontsert. Jaan Tätte ja Mari Jürjens. Piletiga. (toomkirik).

Pühapäeval, 20. detsembril, kell 14 jõulukontsert. Arsise kellade ansamblid, solist Heldur Harry Põlda.

Arsise kellade ansambli jõulukontsertide traditsioon sai alguse 1993. aastal, mil võeti ette esimene pikem tuur läbi Eestimaa. Piletid 13.- /16.- piletilevis. (toomkirik).

Reedel, 30. detsembril kirikukontsert - Stig Rästa ja Tallinna Poistekoor (toomkirik).

PEAPIISKOP URMAS VIILMA JUTLUS TÄNUJUMALATEENISTUSEL 4. OKTOOBRI 2020 „SALUMÄED HAAPSALUS 45“

Astunud paati, mis oli Siimona oma, palus Jeesus teda natuke maad rannast eemale sõuda. Ning ta istus ja õpetas rahvahulki paadist. Aga kui ta lõpetas kõnelemise, ütles ta Siimonale: „Sõua sügavale kohale ja laske oma võrgud vette loomuse katseks!“ Siimon vastas talle: „Õpetaja, me oleme terve öö vaeva näinud ega ole midagi saanud! Aga sinu sõna peale lasen ma võrgud vette.“ Ja kui nad olid seda teinud, püüdsid nad nii suure hulga kalu, et nende võrgud rebenesid. Lk 5:3-6.

Küllap oleme kõik kuulnud väljendit: “Kes ise ennast aitab, seda aitab ka Jumal!”. Piiblis olevat niimoodi kirjas! Pean siiski tunnistama, et sellises sõnastuses või isegi sarnases sõnastuses me Pühakirjast mõtet “Kes ise ennast aitab, seda aitab ka Jumal” ei leia. Pigem on tegemist ühe levinud ütelsega, mille puhul arvatakse, et see on pärit Piiblist, kuid tegelikult sõnasõnaliselt mitte.

Küllap arvatakse nõnda seetõttu, et Pühakiri annab tavaliselt ikka meile vastused peaaegu kõigile küsimustele ning Piibli sügavast ning mahukast tarkuse varasalvest leiab kinnitust peaaegu et igale vähegi arukale või tabavale mõttele.

Kuidas siis on, kas mõte, et peaksime ise tegutsema, ise aktiivsed ja ettevõtlikud olema, ise vaeva nägema ja pingutama ja siis õnnistab meie tegevust ka Jumal, polegi piibellik? Ma ei julgeks ka seda sugugi väita, sest kui ikka võrku ei heida, siis kala ka ei saa! Oma käed-jalad ja mõistus tuleb tööle panna ning kui see on õige töö, kogeme ka Jumala õnnistust.

Mida teha aga olukorras, kus ratsionaalne mõistus soovib üldse mitte vaeva näha, sest kõik viitab sellele, et see töö ja vaev on asjata. Ka kõik teised ümberringi ütlevad, et see, mida teha kavatsed on „tühisuste tühisus“, nagu ütleb Koguja.

Me võisime Luuka evangeeliumist kuulda, kuidas Siimon Jeesuse ettepanekule minna sügavamale ja lasta võrgud sisse loomuse katseks vastab: „*Õpetaja, me oleme terve öö vaeva näinud ega ole midagi saanud!*” (Lk 5:5). 1968. aasta piiblitõlkes ütleb Peetrus Jeesusele, et nad on terve öö lausa “rühelnud”.

Kui seda lugeda, kerkib silme ette pilt võrku heitvatest ja välja sikutavatest kalameestest, kes iga kord võrku paati vedades muutuvad üha rahulolematumaks ja närvilisemaks, kelle liigutused muutuvad rahmeldamiseks, mis lõpuks päädib kirumise ja käegalöömisega ajaks, mil otsustatakse kaldale tagasi sõudma hakata. Kui kohale, kus nõrдинud ja pettunud mehed oma võrke loputavad, jõuab Jeesus, kes soovib kasutada Siimona paati hoopis kõnepuldina, annab see meestele võimaluse rahunemiseks. Siiski on neil endiselt meeles äsjane tulutu rahmeldamine ja hinges tühi tunne asjatut vaevanägemisest, mis ei toonud isegi ühe söögikorra jagu kala lauale, rääkimata võimalusest saaki müüa, et selle eest kogu perekonda toita.

Midagi on siiski teisiti, kui Jeesus teeb ettepaneku minna järvele tagasi, et püüda kalu. Peetrus vastab Jeesusele: “*Sinu sõna peale lasen ma võrgud vette.*” (Lk 5:5) Selles on ühest küljest omajagu vastutuse äraveeretamist, teisalt ka omajagu usaldust.

Mäletan, et kui kunagi vastasin kellegi küsimuse peale, kas osalen ühel saabuval sündmusel: “*Kui Jumal lubab, siis olen kohal!*”, oli Tiit Salumäe see, kes seepeale küsis, väike naerusäde silmanurgas: “*Kas Sa tahad kogu vastutuse veeretada ainult Jumala õlgadele?*”. Me kõik teame Tiitu ja tema kalendrit, mille ta kusagilt paberite vahelt välja tõmbab, et sinna paljude juba täiskirjutatud ridade vahele iga päeva peal midagi veel juurde kirjutada, öeldes: „Jah, see aeg sobib!“ või „Tuleb panna sobima!“. See annab alati kindluse, et vähemalt Tiit ise teeb kõik selleks, et kohal olla. Kas Jumal seda ka nii laseb minna, on juba Jumala asi. Kuid üks siis on juba uus olukord, mis tuleb lahendada.

Me võtame erinevaid asju ja töid ette ju ikka teadmisega, et õnnestumine ei sõltu kunagi lõpuni meist. Küllap oleme ju kõik kaasa elanud ka Jeesuse palvele Ketsemanis, kus ta oma eelseisvate kannatuste pärast palvetades lisab oma palvesoovile: “*Kuid ärgu sündigu see, mida mina tahan, vaid see, mida sina tahad!*” (Mk 14:36). Nõnda allutame ennast Jumala tahtele, mitte selleks, et vastutust oma õlgadelt ära veeretada, vaid selleks, et me usaldame Jumalat. Ilma Jeesuse sõnu tõsiselt võtmata ja Teda usaldamata poleks kogunud kalurid tagasi järvele sõudnud ega võrke välja heitnud. Peetruse usaldavad sõnad Jeesusele: “*Aga sinu sõna peale lasen ma võrgud vette*” (Lk 5:5), kinnitavad seda enda Jumala hoolde andmist ilmekalt.

Me teeme õigeid asju ja kõike seda, mida Jeesus ligimesearmastuse ja jumalaarmastuse eeskujuks toob teadmisega, et Jumal seda kõike õnnistab. Kui asjad ei lähe nii, nagu me ise soovime, ei tähenda see, et Jumal meid enam ei toeta või meid enam ei armasta, vaid sellepärast, et Ta on näinud meie jaoks ette mõne teise lahenduse, millel on suurem õnnistus. Enamasti võime oma elule tagasi vaadates tunda ära need hetked, kus ise soovisime minna teist teed, kuid Jumal juhtis mujale. Mina olen sageli tõdenud, et läinuks ma oma teed, oleksin lõpetanud tupikus.

Oleme täna siin tähistamas hea ametivenna ja ustava Kristuse sulase Tiit Salumäe ja tema abikaasa Lia Salumäe 45 teenimisaasta möödumist Haapsalu koguduses. Võiks öelda, et kogu see ajastu, mil teie asusite kirikutööle, oli pigem selline, mida Jeesuse kaluritest jüngrid oleksid pidanud ajaraiskamiseks ja asjata vaevanägemiseks, sest kalu poleks nagoonii püütud. Seda ju kinnitasid

meeste äsjased kogemused.

1970-ndad aastad olid kõike muud kui head aastad kirikutööks selles mõttes, et kogu ühiskond, mis oli surunud kiriku ja usklikud inimesed siseisolatsiooni, töötas Kristuse kuulutustööle vastu. See oli aeg, kus tagasi järvele sõudmine, et võrke sisse visata, tundus selge ja loogilise mõistusega võttes üsna mõttetuna.

1970-ndate algus ei olnud kindlasti see aeg, kus vaimuliku ameti järele igatsust tundnud noor mees oleks osanud eeldada, et sellest saab kerge teekond või veel avalikult lugupeetud amet. Küllap oleks olnud mitmed muud teed tol hetkel palju sirgemad, kergemad ja ladusamad. Samasuguse valiku ja teadmise ees seisis ka üks kirikumuusik, eriti kui ta otsustas vaimulikuga abielluda. Need otsused, mida Tiit ja Lia 45 aasta eest tegid, olid tollastes oludes ilmaliku maailma silmis rumalad.

Tänase pühapäeva juhtmõtteks olev „Kristlase vabadus“ kehtis ka ajal, mil kristlased Eestis ja suures osas mujal Ida-Euroopas polnud vabad ühiskondlikus mõttes. Oma südames ja südameusud olid usklikud inimesed aga vabad. Võimalik, et mõneti isegi vabamad kui praegu, sest ametivõimude varjamatu usu- ja kirikuvastasus aitas selgemini teha vahet, mis on õige ja väär. Täna on silmakirjalikkust inimestega, kellega avalikus ruumis või võimukoridorides kokku puutume, oluliselt rohkem.

Aga, nagu ütles Siimon Jeesusele: „*Sinu sõna peale lasen ma võrgud vette.*” (Lk 5:5) Jumala sõna annab alati kindluse, minna edasi ja teha seda, mida just Jumal meid teha palub. Täna võime veenduda, et Salumäede otsus usaldada Jumalat ja mitte kahelda Tema kutses asuda kirikutööle kiriku isolatsiooni tingimustes peaaegu poole sajandi eest, oli Jumala enda poolt rohkesti õnnistatud.

Salumäed ja mitmed nende mõtte- ja usukaaslased tegid midagi, mis teistele nende kaasaegsetele, kes elasid kirikuvaenulikus ja materialistlikus ühiskonnas, tundus olevat ebaloogiline või isegi pöörane.

Me ei ole täna aga siiski siin mitte niivõrd tagasivaatamiseks, et tuldud teele ning kogetule hinnangut anda, vaid pigem selleks, et tänada tänasesse hetke kohalejõudmise eest. Täna sellegi eest, et “võrgud” Jeesuse sõna ja Jumala usalduse peale said “vette lastud”.

Jüngrid ei osanud ette näha, milline on see saak, mida Jeesus neid välja tõmbama saatis. Nad läksid, sest Jeesus andis oma sõna. Luukas kirjutab: “*Ja kui nad olid seda teinud, püüdsid nad nii suure hulga kalu, et nende võrgud rebenesid. Ja nad viipasid oma kaaslastele teises paadis, et need tuleksid neile appi. Ja need tulid, ja nad täitsid mõlemad paadid, nii et need olid vajumas.*” (Lk 5: 6-7)

Ma ei oska öelda, millist tulemust ootasite kõik teie, kes te 1960ndatel, 1970ndatel, isegi veel 1980ndate alguses kirikutööle asusite? Kindlasti oli see “võrgu heitmine” tundmatusse sügavasse vette, kus juba ammu polnud mingit korralikku saaki saadud. Selles otsuses oli ülisuur usaldus Jumala vastu, kindlasti ka omal kombel protest väärastunud ja ebaõiglase ühiskonnakorralduse vastu, mis rõhus iga inimest nii vaimselt kui füüsiliselt.

Tollase „võrguheitmise“ tulemuseks oli üsna ootamatult aga võrkude – raudse eesriide, suure valede impeeriumi – käriseamine. See saak, mis tänu kõigi teie ühistele jõupingutustele, eriti usule kindlaksjäämisele ja Jumala usaldamisele püüti, ei saanud olla midagi muud kui Jumala enda õnnistuse vili. Selle õnnistuse vägi kestab jätkuvalt ja on oluliselt külluslikum, kui täna siin meenutada jõuame.

Me oleme olnud imede tunnistajad. Me oleme olnud tõeliselt “imelise kalasaagi” väljatõmbamise tunnistajad ja mitmed ka ise oma ülesannetes ja elusaatustest sarnaselt Tiidu ja Liaga selle väljatõmbajad. Selle kõige juures on tänutunne muutunud iga päevaga ja aastaga üha tugevamaks ja konkreetsemaks. Usk Jeesuse antud sõnale, et Tema järgimine, Tema sõna peale „võrkude“ järve heitmine toob tulemuse, on imeliselt tõeks saanud.

Jumala tänamisele lisaks tahan mina avaldada teile mõlemale tänu ka meie kiriku nimel. Täna selle eest, et võtsite teha seda, mida paljud ühiskonnas ei julgenud, ajal, mil paljud olid veendunud, et kirikutöö ei ole arukas, on mõttetu, on kõigest iseendale tüli ja raskuste kaela tõmbamine ajal, mil kirik ja usklikud olid põlu all. Paljud olidki oma usu maha salanud, olid selle sootuks kaotanud. Palju oli neidki, kes ei näinud sellel enam mõtet, lausudes Peetruse kombel: “*Me oleme terve öö vaeva*

näinud ega ole midagi saanud!” (Lk 5:5)

Teis mõlemas, Tiit ja Lia, ja mitmetel teie mõtte- ja eakaaslastel, kes neil aegadel kirikutööle asusid, oli usku. “*Simu sõna peale, Issand!*” ütlesite teie ja heitsite võrgud vette. Täna Jumalat teie usu eest, ka teineteise leidmise ja keerulistel aegadel suure 5-lapselise pere loomise eest, kogu teie poolt paati sikutatud rikkaliku saagi eest!

Soovin teile palju õnne ja rohkem Jumala õnnistust ning Issanda hoidmist ja juhtimist edasiseks, kuni veel kalendris on päevi, nädalaid ja kuid, mille peale märkida: „Tuleb panna sobima!“ Aamen.

HAAPSALU KOGUDUSE ÕPETAJAD 20. SAJANDIL.

Friedrich Spindler (1898-1906)

Kui 20. sajand algas, oli Haapsalus õpetajaks Friedrich Spindler (14.8.1866-6.11.1920), kes oli üles kasvanud Lihulas, kus tema isa oli Lihula ja Kirbla kiriku pastor. Tema 1893. aastal 33-aastaselt surnud vend Hermann oli viimased neli eluaastat Ridala kiriku õpetaja. Friedrich Spindler ordineeriti Haapsalu õpetajaks 1898. aastal, kuid 1906. aastal ta loobus vaimulikuametist. Aastatel 1908–1918 oli Spindler Tallinnas fotograaf, samuti ajalehe *Revalsche Zeitung* toimetaja.

Ralph von zur Mühlen (1906-1939)

1. oktoobril 1906 ordineeriti Haapsalu õpetajaks Ralph von zur Mühlen (14.10.1873-28.4.1947), kes oli pärit Pilstvere kihelkonnast, Eistvere mõisast. 33-aastaselt Haapsalu õpetajaks seatud von zur Mühlen oli siin ametis 33 aastat. Õpetajaks sai ta Vene keisririigi ajal, mil püsis veel sajanditega paika loksunud elukorraldus, kuigi 1905. aasta üleriigilised rahutused andsid juba märku uue ajastu saabumisest. Kümme aastat hiljem oli senine stabiilne elu lõppenud. 1917. aasta 4. märtsi hommikul tungisid õpetaja koju (Ehte tn 4) nn punarevolutsionäärid, kes otsisid relvi ja vedasid õpetaja turuplatsile. Sinna toodi ka linnapea Gottfried von Krusenstiern. Linnapea lasti maha, õpetajal õnnestus imekombel haavatuna pääseda.

Eesti Vabariigi loomisel muutusid ka kirikuseadused. Konsistooriumi poolt tuli nõue liita Haapsalu senised eraldiseisvad eesti ja saksa kogudused üheks koguduseks. 1920. aastaid võibki nimetada käärimise ajaks, sest sakslased püüdsid säilitada oma sõltumatut kogukonda, teiselt poolt oma riigi loomisega tohutult kasvanud eneseteadvuses püüdsid eestlased kehtestada eesti keelt ja meelt seni nii saksikus Haapsalus. Vahekord muutus eriti teravaks, kui koguduse nõukogu eesotsas oli aastatel 1925-1927 dr. Hans Alver. Lepitajateks said nõukogu juhatuses Ernst Enno ja Valdemar Hunnius. 1927-1937 oli koguduse nõukogu esimees eestlane Ado Heide, kes oli mõlemale poolele autoriteet ja suutis koguduse nõukogu ühtseks liita. Haapsalus oli üks kogudus ühise nõukoguga, kuid teenistused olid erinevad, eesti ja saksa kogukonnad ei sulandunud kahe aastakümnega ühtseks kogukonnaks. 1939. a oktoobris lahkus Ralph von zur Mühlen koos teiste sakslastega Eestist.

Konstantin Kütt (1939-1944)

1920. aastate lõpus hakkas kogudus otsima võimalust abiõpetaja koha loomiseks, et elavdada eestikeelset kirikutööd. Probleemiks olid vähesed finantsilised võimalused, sest koguduselt oli riigistatud sadu hektareid maad ja sissetulekud seetõttu kokku kuivanud. Alles 20. oktoobril 1937 ordineeriti abiõpetajaks Konstantin Kütt (30.7.1906-22.9.1944). Kütt oli pärit Hiiumaalt Kõpu külast ja sündinud samal aastal, kui von zur Mühlen Haapsalusse õpetajaks tuli. Abiõpetaja elukohaks sai õpetaja maja Ehte tn 4. Kütiga tuli kogudusse uut hoogu. Juba 1937. aasta jaanuaris algatas ta leeritöö noorteõhtud, kuu hiljem loodi kristlik noortekoondis, lisaks oli Kütt Läänemaa gümnaasiumis filosoofia ja usuõpetuse õpetaja.

Ralph von zur Mühleni lahkudes ordineeriti Konstantin Kütt 12. oktoobril 1939 Haapsalu koguduse õpetajaks. 1941-1944 oli ta ka Noarootsi koguduse hooldajaõpetaja. 1939. aasta sügisel saabusid Haapsallu Nõukogude Liidu väed. Õpetaja maja (Ehte tn 4) läks Vene vägede käsutusse. Õpetaja Küti elukohaks sai köstri maja (Jaani tn 1), mis koos kõigi koguduse hoonetega 1940. aasta detsembris natsionaliseeriti. Peavarju leidis Kütt 1921. aastast köstri ametit pidanud Gustav Mölli (1.5.1878-16.9.1951) kodus (Suur-Lossi tn 1). Saksa okupatsiooni ajal 1942. a läks Kütt Tallinna Peeteli kogudusse õpetajaks, kuid ilmselt Haapsalu koguduse paljude liikmete allkirjadega palvekirja jõul tuli poole aasta pärast Haapsalu koguduse juurde tagasi. Konstantin Kütt lahkus Eestist 21.

septembril 1944 põgenikke Saksamaale vedava laevaga „Moenro“, mis sai tema märjaks hauaks, kui 22. septembri päeval uputasid selle Nõukogude torpeedo- ja pommituslennukid.

Õpetajata aeg

Aastatel 1944-1949 Haapsalu kogudusel õpetajat ei olnud. Koguduse järjepidevust hoidis koguduse nõukogu juhatus, mille esimees oli alates 1937. aastast Aleksander Siht (sünd 31.07.1891). 1945. aastal Siht vangistati ja ta suri 5. märtsil 1947 Leningradi NKVD Gaza haiglas. Juhatuses esimeheks valiti peale juhatuse abiesimehe Eduard Simsoni vangistamist (surn 5.11.1944) abiesimeheks saanud Johannes Haavamaa (1894-8.5.1976). Kõik kogudused pidid kirjutama vähemalt 20 allkirjaga taotluse koguduse registreerimiseks, samuti pidi olema ka vähemalt jutlustaja, vastasel juhul kogudus likvideeriti. 25. märtsil 1945 saatis Haapsalu kogudus konsistooriumile 20 allkirjaga avalduse ja kogudus sai tegutsemist jätkata. 1945. a kevadeni täitis jutlustaja kohustusi köster Gustav Möll, kuid siis ta haigestus ja tuli hakata otsima lahendust õpetaja ametikoha täitmiseks. 1945-1948 oli koguduse juures jutlustajaks Uno Sillaste, kes osutus aga elukunstnikuks, väidetavalt oli ta KGB agent nimega *Eo Ipso* (vt Riho Altnurme, „Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kirik ja Nõukogude riik 1944-1949“, Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000, lk 186). Koguduse protokolliraamatuid alates 1919. aastast kuni käesoleva ajani läbi vaadates on Uno Sillaste jutlustajaks oleku aeg ka ainus periood koguduse ajaloo, mil koguduse rahaasjad polnud korras. 1948. a konsistooriumi nõudel Sillaste lahkus koguduse juurest. 1949. aastast oli ta juba ametis Tallinna keskrajooni elamute valitsuse juhatajana.

1948. a pidi kogudus sõlmima Haapsalu linna täitevkomiteega kirikuvarade kasutamise lepingu. Eluhooned ja maad olid küll kohe riigistatud, kuid kirikuhoonet ja -varasid ametlikult ära võtma ei pidanudki, sest Nõukogude Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juures tegutsevalt Usukultusasjade Nõukogult oli Eestisse saadetud selge sõnum: "Põhilised kiriku ja riigi vahekorda määravad alused on töötatud välja V. I. Lenini poolt. Need alused on avaldatud dekreedis "Kiriku lahutamine riigist ja kooli kirikust" 23. jaanuaril 1918. a ja need on kehtivad ka käesoleval ajal kogu NSVL-i territooriumil. Kooskõlas nimetatud leninliku dekreediga on kõik usuühingute varad rahva ühisvarad (s.o natsionaliseeritud seisukorras)." (Vt lähemalt Riho Altnurme, 2000.)

Eerik Hiisjärv (1949-1975)

1949. a suvel sai Haapsalu kogudus jälle oma õpetaja. Selleks oli 10 aastat Kodavere kirikut teeninud 36-aastane Eerik Hiisjärv (13.4.1913-20.5.1995). Lisaks oli ta aastatel 1949-56 Ridala, 1968-75 Martna ja 1972-75 Noarootsi koguduse hooldajaõpetaja. 1956. aastast alates on protokolliraamatus esimesed sõjajärgsed sissekanded Jaani kiriku remondist. 1956 kirik valgendati, parandati katust ja orelit. Aasta hiljem värviti torni katus. 1957. aastal võeti riikliku kaitse alla altar, kantsel, kolm lühtrit ja kaks epitaafi. 1960. aastal annetati jõulukuusele kolm komplekti elektriküünlaid. 1962. aastal on märge 24. juunil toimunud surnuaiapäeva kohta, mille Haapsalu rajooni täitevkomitee sekretär Lembit Kask on kooskõlastanud. Eerik Hiisjärve õpetaja-aega jäi kohutav augustitorm. 7. augustil 1967 maad laastanud maru lõhkus torni ja kirikuhoone katuse. Torni plekk-katus suudeti ära parandada, kuid kirikuhoone katuse remondiks kogudusel jõudu ei olnud. Tollane muinsuskaitse – Riikliku Ehituskomitee arhitektuurimälestiste inspeksioon – ka ei suutnud midagi teha. Käisid spetsialistid, vahetati kirju, aga kiriku katus aina lagunes. 1. augustist 1975 määrati Eerik Hiisjärv Tallinna toomkiriku õpetajaks.

Tiit Salumäe (1975)

22. septembril 1975 „Koguduse juhatus võttis teadmiseks Haapsalu Jaani koguduse teenimise üleandmise õpetaja kandidaadi Tiit Salumäe määramise. Juhatus otsustas õpetaja ameti kandidaadile maksta varem õpetajale makstud tasu, kuus 70 rbl. Juhatus otsustab ametisse võtta koorijuhil palgaga 25 rbl kuus ja määras sellele kohale 1. sept 1975 Lia Salumäe, kes on lõpetanud Tallinna Muusikakooli ja õpib Usuteaduste Instituudi muusika osakonnas.“ 23-aastane Tiit Salumäe (s 25.12.1951) ordineeriti ametisse 5. oktoobril 1975. 1974. aastast oli ta ka EELK Konsistooriumi raamatukogu juhataja. 1975. aastast sai ta ka Noarootsi hooldajaõpetajaks. 22. mail 1976 valiti koguduse juhatuse esimeheks Ülo Niin, kes täitis ametit 1992. aastani, mil juhatuse esimeheks valiti Madis Kütt, kes seda ametit täidab senini. Kõige pakilisemaks tööks oli noorel õpetajal kiriku katus. 3. veebruariks 1977 oli asi nii kaugel, et juhatuse koosolekul kiideti heaks insener Heino Uuetalu poolt valmistatud kiriku katuse ja lae konstruktsioonide kindlustamise neljas variant, milles on ette

nähtud valada monoliitsest betoonist lagi ja ehitada uus katus. Selle suure tööga sai kogudus omal jõul hakkama (vt Ülla Paras. 40 aastat Jaani kiriku päästemissioonist. Johannese Sõnumid: EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse väljaanne. 6.6.2017). Ka edasi jätkus koguduse elu Tiit Salumäe ja Ülo Niini eestvedamisel ehitades ja remontides. Organisti ja koorijuhi Lia Salumäe (s 29.10.1955) entusiastliku töö tulemusel jäi koorirõdu peagi väikeseks ja 1980. a ehitati see pikemaks ning paigaldati statsionaarne astmestik. 1981. a sai Tiit Salumäest Puškini luterliku koguduse hooldajaõpetaja, 1982. a Lääne abipraost, 1992. a praost, 2015. a piiskop. Eelnimetatud ametitele lisaks on Tiit Salumäel aegade jooksul olnud väga palju erinevaid lisaametiülesandeid, millega võiks täita siin mitu lehekülge ja seetõttu väärivad need eraldi käsitlemist. Küll aga tahaks rõhutada Tiit Salumäe initsiatiivi olulisust 1980. aastate murrangulisel perioodil, mil seni kontserdisaalist taastatava toomkiriku sisetööd pandi seisma ja hakati taastama hoone õiget, seitsmesaja aasta pikkust pühakoja funktsiooni. Julgus ja tahe võtta vastu väljakutseid, kuigi alati on olemas ka kergem vastupanutee, on just see, mis on iseloomulik õpetaja Salumäele. Haapsalu toomkirik pühitseti 1990. aasta jõululaupäeval, millest sel aastal saab kolmkümmend aastat.

Artikli kirjutamiseks on kasutatud koguduse protokolliraamatuid aastatest 1919-1990.

Ülla Paras

ANNE LUGEMISEALAMUS.

Philip Yancey „Palve. Kas see midagi muudab?“ (2019)

Mind köitis esmalt raamatupoes Philip Yancey mahuka, peaaegu viiesaja-leheküljelise raamatu esiküljel sõna PALVE. Mis on – nii loomulik ja igapäevane kristlaste elus ja samas nii eriline suhtlemisviis Jumalaga. Palvetades õpime Jumalat tundma. Arvan, et nii lugejates kui ka minus tekitavad mõnikord segadust, küsimusi ja pettumust vastamata palved, mis saigi ajendiks raamatu ostmisel ja lugemisel.

Philip Yancey kui auhinnatud ajakirjanik kirjutab palvest kui usurändur, mitte kui ekspert. Peamiseks kvalifikatsiooniks sellest kirjutamisest ongi tunne, et tal see puudub ja läbi oma raamatu tahab autor siiralt õppida nagu me kõik. Selleks küsitleb ta paljusid kaasinimesi oma kogudusest, vaimulikke, mentoreid, tavalisi inimesi. Ta on kasutanud selleks ka talle saadetud kirju, mis on anonüümsena leidnud koha ka raamatus. Minu jaoks ei olnud see ainult teoreetiline uurimus palve teemal, vaid väga sügavuti minev teekond läbi Piibli kirjakohtade ja autori isiklike vaatenurkade.

Autor otsib raamatus vastuseid küsimusele, kas Jumal kuuleb palveid, miks peaks Jumal temast hoolima, kui Jumal teab kõike, milleks siis palvetada? Kas eestpalve on mõjusam kui üksikisiku palve jne?

Lisan siia katked mind kõnetanud Piibli kirjakohtadest, mõtisklustest ja vaatenurkadest, milleni Philip Yancey on jõudnud. Jeesus ütles: „Teie Isa teab, mida teile vaja läheb, enne kui te seda palute.“ Me ei püüdme veenda Jumalat hoolima. Isa juba hoolib rohkem, kui suudame mõista. Palve ei tähenda Jumalale uue teabe jagamist. Kohasem oleks öelda: „Jumal, Sa tead, et ma seda vajan!“ Jeesuski palvetas, sest see oli tähtis. „Võime jälgida Jeesust läbi evangeeliumide ning näha, kuidas ta reageerib poja kaotanud lesknaise leinale, põlatud naisele, Rooma väeülemale, kelle teener on haigestunud. Oma hella halastusega andis Jeesus nähtava märgi, et Isa kindlasti kuuleb meie palveid isegi praegu.“ Nii vastab autor lahendamatu näivate probleemidega inimeste kirjadele. „Peetrusel, Iobil nagu ka kõikidel inimestel on vabadus usus kindlaks jääda, teha või läbi kukkuda. Jeesuse palve Peetruse ja ehk ka Juuda eest väljendab Jumala põhjatut austust inimvabaduse vastu. Kõik, kes heitlevad Jumalaga, võivad mõelda pimedale ööle, mil Jumala Poeg ise heitles Isaga.“

Raamatu autor ega mitte keegi muu ei saa lubada, et palve lahendab kõik probleemid ning kaotab kõik kannatused. Samas teab ta, et Jeesus käskis oma järgijatel palvetada. Olles kindel, et see avaldab mõju maailmas, mis on täis vastupanu Jumala tahtele. Jumal on halastavam, kui suudame ette kujutada ning võtab palved halastuse pärast rõõmuga vastu. Philip Yancey on avastanud, et Jumal vastab targu tema palvele teistmoodi, kui ta palvetas. Nii kohendab ta oma ebaküpsed palved

vastavalt valgusele, mida ta on saanud mõtiskluse kaudu Jumalat tundma õppides. Jumal on määranud palve kui abinõu Jumala, mitte meie tahte sündida laskmiseks maa peal. Nagu Jumal Iobile selgeks tegi, ei suuda meie täielikult mõista ettehoole ja kosmilist õiglust ega leida vastuseid miks-küsimustele. Meie osa on käia Jeesuse jälgedes ja teha Jumala riigi tööd nii oma tegudes kui palvetes. Kelle eest meie palvetame, nende eest palvetab ka Kristus.

Varem süüdistas autor oma pettumustes palvete pärast Jumala sekkumatust. Nüüd on ta mõistnud palvet kui partnerlust, inimese ja Jumala tabamatut vastastikmõju, milles teostatakse Jumala tööd maa peal. Jumal palub tal endast teada anda palves, siis aga koostab tema palvetest üldplaani tema elu jaoks. Plaani, mida ta suudab vaid uduselt hoomata.

Philip Yancey'ga juhtus mägedes raamatu kirjutamise ajal raske autoõnnetus, mis oleks võinud lõppeda halvatus või surmaga. Tänu Jumalale sõitsid kiirabiväljaõppega mormoonid varahommikul sel kõrvalisel teel. Kõige kogenum röntgenispetsialist, kes tavaolukorras nädalavahetusel haiglas on vaba, asendas parajasti oma haiget töökaaslast. See päästis autori elu.

Soovitan kõigil „Palvet“ lugeda ja teha läbi teekond, kuhu autor meid kutsub, et saada lohutatud ja kinnitatud teadmises, et Jumal hoolib meist.

Anne Vooremaa

PIIBEL KÖÖGIS 2020/2021.

Laupäeval, 18. oktoobril alustasime Piibel köögis kuuendat hooaega. Sellel aastal on piiblitundide teemaks tähendamissõnad.

Jeesus rääkis oma maapealse elu ajal palju tähendamissõnadega. Need oli lihtsad ja inimestele hästi arusaadavad.

Sel korral pidas piiblitunni abiõpetaja Kristo Hüdsi, tähendamissõna valis ta rikkast mehest.

Ühel mehel oli olnud väga hea viljasaagi aasta ja ta ütles iseendale: Mida ma peaksin tegema? Ma ehitan suuremad aidad ja naudin seda saaki.

Tavaliselt inimene iseendaga ei räägi, aga see mees oli nähtavasti väga üksik. Kas see oli tingitud tema uhkusest, pidas ta ennast vaestest paremaks või targemaks kui teised naabrid, igatahes ei olnud tal kellegagi aru pidada peale iseenda. Nii kinnitas ta endale, oma hingele: söö ja joo ja ole rõõmus.

Aga Jumalal oli teine plaan. Selsamal ööl mees suri, kogutud suurest rikkusest ei olnud mingit kasu. Inimene mõtleb, aga Jumal juhib. Me ei saa kindlad olla homse suhtes. Vaid Jumalaga koos saame kindlad olla nii elus kui surmas.

Söögiks valmistasime seekord lambajuustu-kurgi struudlit. See maitstes ülihästi, kuigi osa komponente olid sellised, mida tavaliselt söögitegemisel ei kasutata.

Kindlasti proovige järgi, väga eriline maitseelamus.

Järgmine Piibel köögis toimub 21. novembril, kell 16.00 jaanisaaalis. Siis on meil ka uus tähendamissõna ja uus, kindlasti maitsev roog.

Ootame teid kuulama, kokkama ja maitsema!

Õnnistatud sügiseaega! Kohtumiseni 21. novembril.

Sirje Jätsa

Lambajuustu-kurgi struudel

Struudlitainas: 250 g jahu, 1 muna, 1 tl oliiviõli, 125 ml leiget vett.

Täidis: 5 keskmise suurusega kurki, 1 keskmine sibul, 3 küüslauguküünt, 2 sl oliiviõli, veidi sidrunimahla, soola, pipart, suhkrut, 8 kreeka pähklit, 300 g kõva lambajuustu, ½ kimpu basiilikut, 2 oksakest leeskputke, 1 muna, 200 g lahjat kohupiima, oliiviõli praadimiseks.

Soojendada ahi 200 kraadini. Sõeluda jahu kaussi, lisada ülejäänud taigna ained ja segada ühtlaseks. Vajadusel lisada jahu.

Kurk koorida, pikuti pooleks lõigata ja seemned lusikaga välja kaapida, lõigata umbes 5 mm kuubikuteks. Hakkida sibul ja küüslauk, kuumutada korraks oliiviõlis. Lisada kurgikuubikud.

Maitsestada sidrunimahla, soola, pipra ja suhkruga. Lasta keeda tasasel tulel, kuni vedelik on aurustunud. Hakkida kreeka pähklid, lõigata lambajuust kuubikuteks, rebida maitsetaimed väikseteks tükkideks. Segada kausis kurk, pähklid, lambajuust, muna, kohupiim ja maitsetaimed. Lasta segul jahtuda.

Asetada struudlitainas jahusele rätikule ja rullida nelinurgaks. Tõmmata ettevaatlikult jahuste kätega, et tekiks 50x40 cm nelinurk. Pintseldada 1 sl oliiviõliga. Kallata täidis taigale, nii et see kataks 2/3. Rullida ettevaatlikult rätiku abil kokku, asetada õliga määratud ahjuplaadile ja pintseldada struudel oliiviõliga. Küpsetada umbes 45 min ahju keskosas. Serveerida leigelt.

Soovi korral võib valmistada ka kastme. Selleks segada omavahel 200 g maitsestatamata jogurtit, ½ sidruni mahl ja mõned värske mündi peeneks hakitud lehed, maitsestada soola ja pipraga. Serveerida struudli juurde.

Allikas: <https://www.feg-bruehl.de/web/dokument/rezepte/cookbook.pdf> Tõlkis Maria Strauss.

KIRIKUTÖÖLE PÜHANDATUD 45 AASTAT.

31. juulil 1975 määras Konsistoorium Tiit Salumäe Haapsalu Jaani koguduse õpetajaameti kandidaadiks. Tiit ja Lia abielu laulatati 22. augustil 1975. Tiit lõpetas õpingud Usuteaduse Instituudis ja peapiiskop Alfred Tooming ordineeris ta preestriks 5. oktoobril ning kinnitas Haapsalu koguduse õpetajaks. Töö Haapsalus oli alanud juba 1. septembril. Tallinna muusikakooli lõpetanud Liast sai koguduse koorijuht ja 1. jaanuarist 1976 organist.

Tänujumalateenistuse jutluses 4. oktoobril tuletas peapiiskop Urmas Viilma meelde aega, mil Tiit ja Lia Salumäe ennast kirikutööle pühendasid: 1970. aastail ei saanud eeldada, et vaimulik amet tähendab kergelt teekonda ja avalikku tunnustust; otsused, mida Tiit ja Lia 45 aasta eest tegid, olid tollastes oludes ilmaliku maailma silmis rumalad. Peapiiskop lõpetas oma jutluse tänusõnadega: „Teis mõlemas, Tiit ja Lia, ja mitmetel teie mõtte- ja eakaaslastel, kes neil aegadel kirikutööle asusid, oli usku. *“Sinu sõna peale, Issand!”*, ütlesite teie ja heitsite võrgud vette. Täna Jumalat teie usu eest, ka teineteise leidmise ja keerulistel aegadel suure 5lapselise pere loomise eest, kogu teie poolt paati sikutatud rikkaliku saagi eest!”

Jumalateenistusele järgnes konverents „Kirik ja Jumala armastuse sõnumi kuulutajad,” mida juhtis diplomaat ja vikaarõpetaja Kristel Engman. Ajaloolane Jüri Kuuskemaa toonitas ettekandes: rohkem võiks tähtsustada asjaolu, et Haapsalu oli 300 aasta vältel piiskopiriigi keskus. Ülla Paras kõneles 20. sajandi esimesel poolel Haapsalu kogudust teeninud kirikuõpetajaist. Piiskopilinnuse turundusjuht Kaire Tooming keskendus linnuse võimalustele nüüd ja tulevikus. Kirikuloolase Priit Rohtmetsa ettekanne andis pildi okupatsioonivõimu vaenatud kirikuelust Lääne praostkonnas ja Haapsalus. Konverentsi ettekandeid saab lugeda Johannese Sõnumite järgmistes numbrites.

Lehte Ilves

PRAOST MART SALUMÄE TERVITUS.

Austatud piiskop Tiit Salumäe

Armas ametivend ja vennas

Õnnitlen Sind Su 45 ordinatsiooniaastapäeva puhul ja tunnen suurt rõõmu, uhkust ja tänumeelt!

Rõõmu tunnen eelkõige selle üle, et Issand on Sind õnnistanud ning kasutanud nii tegusal ja viljakal viisil oma tööpõllul.

Mäletan, kui tutvustasid isale ja mulle Haapsalu Jaani kirikut. Teenisid siis Haapsalus esimesi nädalaid. Mu mällu on talletunud pilt oreilirõdu trepi kohal laes haigutavast august, kust paistis ähvardavalt rippuvajunud laetala, mille pehkinud ots enam müürile toetuma ei ulatunud ja mis oli traadiga riputatud umbes sama pehastunud sarika külge. Täna on Haapsalus kaks kirikut, mis Sa oled suutnud korda teha ning tänu Sinule on Haapsalu taas üle pikkade sajandite piiskopilinna staatuses.

Uhke olen eelkõige Sinu kui vanema venna üle, kelle eeskuju mulle, nooremale vennale tähendab palju. Samal sügisel, kui mina kooliteed alustasin, olid Sina juba UI tudeng ja töötasid konsistooriumis. Need õhtud, kui tulid Kuusallu, oli minulgi luba pikemalt üleval olla ning Kuusalu

pastoraadi köögilaua ääres pikkadest hilisõhtustest vestlustest osa saada. Teie isaga arutasite kiriku päevapoliitikat, välissuhteid, noorte vaimulike koolitust ja muid kirikuelu põletavaid teemasid. Kohati olid need jutud mulle tollal natuke üle pea ja pidin isalt hiljem mõnegi asja üle küsima, kuid alati olid taolised arutelud põnevad.

Hiljem juba tajusin, kuidas isa suure rahuldustundega võis jälgida nii Sinu kui vennas Jaagu arengut nii vaimulikena kui kiriku erinevate töövaldkondade eestvedajatena. Ilmselt ta tundis korraga nii heameelt kui ka natuke elutervet kadedustki, sest nägi, kuidas see, mis temale kui sõjas käinud mehele tollal oli takistatud, oli teile võimalik. Mäletan seda, kuidas isa sageli meenutas, et peapiiskop Jaan Kiivit senior oli kord Kuusalus oma kaabu sulle pähe pannud ja lausunud: „Noh, mantlipärija!“ See piiskopimantel on Sul kogu algusest alates varuks olnud. Õigupoolest selle mantli kandmiseks Kuusalu lapseõlvekodu Sind kasvataski.

Tänumeelt tunnen kõigi nende aastate eest, mil oleme tohtinud lisaks vendadele ka ametivennad olla. Sinu osa kiriku eilses ja tänases päevas on sedavõrd laiahaardeline, et ükskõik, kas avan pühapäeval koguduse ees Püha Piibliraamatu või kasutan Kiriku Käsiraamatut, kuulan raadiost hommikupalvuseid või sirvin ajalehte „Eesti Kirik“ – kõiges selles on mul teada Sinu panus ja töö meie kirikus. Ja suurim tänu olgu Jumalale, kes Sulle on kinkinud indu, tervist ja armulist kaitset kõige selle keskel toime tulemiseks.

Ainult ühest asjast on mul kahju, et ei saa täna olla Haapsalus koos Su perega ja kirikurahvaga Sind õnnitlemas.

Rohket Jumala õnnistust ja tugevat tervist soovides

EELK Põhja-Ameerika praostkonna praost

EELK Toronto Peetri koguduse õpetaja

ja vennas Mart Salumäe

Torontos, 4.oktoobril 2020.

TIIT JA LIA SALUMÄE TÄNUSÕNA 4. OKTOOBRI HAAPSALU KOGUDUSE TEENIMISE 45. TÄNUPÜHAL.

Täna teid, auväärt kaasteelised, et võtsite vastu meie kutse. Elame praegu mitmeski mõttes uutes oludes. Kui varem soovisime – olge positiivsed, siis täna ütleme – olge negatiivsed. Kui varem kallistasime üksteist ja kätlesime, siis nüüd olme sunnitud olema ettevatlikud ja piirduma sõbraliku silmsidega. Ma loodan, meil kõigil on hea ja huvitav kohtuda ning saada osa lühikonverentsist. Täname kõiki tulemise ja lahkete annetuste eest Jaani kiriku oreli ja torni remondi heaks. Annetusi on laekunud üle kolme tuhande €.

- Täname esmalt Jumalale tema imelise hoidmise eest. Oleme palju kordi oma elus tundnud oma ingli kätt ja juhtimist. Oma tänu Jumalale saame anda muusikas, lauldes ja mängides Jumala kiituseks.
- Täname kõiki kaasteelisi toetuse ja abi eest. Kogudus on Jumala rahva osadus. Kogudusena peame silmas nii Haapsalut, kus 45 aastat oleme võinud teenida kui ka kogudusi, kus olen eri riikides ja mitmetes ülesannetes teeninud. Vaimuliku ameti kohta ütleb meie kirikuseadustik: vaimulik amet on Kristuse seatud karjase-, kuulutamis- ja teenimisamet ühe, püha, üleilmse ja apostliku kiriku teenistuses, mis rajaneb kõigi kristlaste osalemisel Kristuse kuninglikus.
- Mina täna eriliselt oma abikaasat, kellega koos olen võinud terve selle aja teenida Jumalat. Olen tundnud nii nagu usuisa Martin Luther, et Lia olnud minu kõrval. Tänu perele toetuse ja mõistva suhtumise eest ning kõigile lähedastele, ka õpilastele.

Ühele isa elutõele olen püüdnud järgida: Ma ei soovi, et kõik ukсед oleks lahti, vaid ainult õiged ukсед oleks avatud. Ma olen sellele pidanud palju mõtlema ja ei ole alati sellel hetkel aru saanud, miks üks või teine uks on minu ees olnud kinni. Pärast on selgunud, et see oli hea.

JUHTSALM, MÕTISKLUS JA PALVE.

Teie olge siis täiuslikud, nõnda nagu teie taevane Isa on täiuslik! (Mt 5:48)

Ilmselt kuulub see näiliselt nii sõnaselge Jeesuse ütlus Piibli „raskete kirjakohtade“ hulka, mis polegi ilma pikema uurimise ja katsetamiseta mõistetavad. Sest kuidas saaks inimene olla täiuslik, pealegi veel nõnda, nagu on täiuslik meie Isa taevas? Sellisele käsule tekib kohe hulgaliselt vastuväiteid.

Kuigi Jumal loob Jeesuse lunastuse vastu võtnud inimeses uue loomuse, mis suudab hoiduda patustamast, ei kao meie vana, pärispatust rikutud loomus kuskile, ahvatleb ja peibutab meid ning mõnikord anname ikkagi kiusatustele järele. Pealegi, kas pole soov olla sama täiuslik kui meie taevane Isa põhimõtteliselt sama, mis Aadama ja Eeva patune soov saada Jumala sarnaseks? Lisaks peab kaasaegne psühholoogia mõnede inimeste täiuslikkusetootlust ehk perfektsionismi raskete isiksusehäirete üheks tunnuseks. Kas Jeesus tahab meid muuta perfektsionistideks?

Suur hulk kristlasi otsustab neid Jeesuse sõnu lugedes oma elukogemuse ja „talupojatarkuse“ põhjal, et siin maises elus polegi mitte ühelgi inimesel võimalik täiuslik olla. Nad ei üritagi seda kunagi, vaid peavad piisavaks, et püüavad „jõudu mööda“ vältida patustamist ning kui ometi eksivad, siis kahetsevad ja paluvad Jeesuselt andestust. Jeesuse sõnadest Pühakirjas, mis käsivad Tema järgijatel täiuslikkust taotleda, arvavad nad, et need on ekslikult Jeesusele omistatud või lihtsalt valesti mõistetud või valesti edasi antud.

Siiski usub samuti suur hulk kristlasi, et Pühakiri on täielikult autentne Jumala sõna ning et Jeesuse käsku olla täiuslik nagu meie taevane Isa tuleb võtta väga tõsiselt. Nad võtavadki seda väga tõsiselt, otsustavad olla kuulekad ning püüavad kõigest jõust hoiduda patustamast ning järgida täiuslikult Suurt Armastusekäsku. Loomulikult see ei õnnestu, kuid nendega, kes siiski ei loobu, vaid üha uuesti üritavad, hakkavad juhtuma huvitavad asjad.

Me kõik oleme leerikursusel õppinud, jumalateenistustel jutlustest kuulnud ja Pühakirjast lugenud, et inimene ei suuda uskuda Jeesusesse ega elada Jumalale meelepärast elu mitte iialgi omaenda pingutusest, vaid ainult Tema armust. Kuid üks asi on seda lihtsalt teada, hoopis midagi muud aga omal nahal kogeda, kui ollakse aastaid ja aastaid püüdnud „vereni vastu panna patu vastu võideldes“, nagu väljendab oma mõtet Heebrea kirja autor (Hb 12:4). Kui teadmine pole saanud isiklikuks kogemuseks, ei muuda see inimest. Kahjuks liigagi paljud Jumala lapsed tunnistavad aastaid ja aastakümneid järjest pühapäeviti kirikus ikka neidsamu patte, ilma et nende iseloomus ja elus toimuks mingit muutust.

Täiuslikkuse taotlejad omandavad väga realistliku arusaama omaenda rikutusest ning vaimustuvad Jumala armu ja armastuse määratud suurusest. Ega lakka uskumast, et täiuslikkus on siiski võimalik – sest Jeesus ei annaks oma järgijatele käsku, mida pole võimalik täita. Ning siis hakkavad nende ellu ilmuma hetked, minutid ja tunnid, kus nad mõtlevad, tunnevad, tahavad ja toimivad tõesti täiuslikult. Neid kogemusi analüüsid taibatakse, et see täiuslikkus polegi meie endi täiuslikkus.

Jeesuse käsku tuleks mõista püha Pauluse kogemuse valgelt (Gl 2:19-20): „Ma olen ühes Kristusega risti löödud; nüüd ei ela enam mina, vaid Kristus elab minus.“ Täiuslik saab olla üksnes Jumal ja meie saame sellest osa nii, et otsustame loobuda klammerdumast oma vana loomuse külge, suretada see, lasta end „koos Kristusega risti lüüa“. Kõike seda teeb meis Jumal, kuid Ta ei tee seda ilma meie nõusoleku ja kindla otsuseta ning sihikindla ja püsiva püüdlisest. Ja sel kombel olemegi täiuslikud, nagu meie taevane Isa on täiuslik, kuid see pole mitte meie, vaid Kristuse täiuslikkus, kes meie läbi tegutseb, kui meie vana loomus enam Talle vastupanu ei osuta. Täiuslikkust taotledes taipame, et see on Jumala armastuse täius.

Pauluse sõnu „nüüd ei ela enam mina, vaid Kristus elab minus“ on tõlgendatud mingi erakordse ja harvaesineva müstilise kogemusena, kuid see võib olla iga Jumala lapse kogemus, kes Jeesuse sõnu tõsiselt võtab ja neid kogu jõust järgida püüab. Tõelise armastuseni ei jõua keegi, kes enne pole nõus iseendale surema ja end „risti lüüa“ laskma.

Räägitakse mõistulugu kahest konnast, kes kukkusid koorepüüti ning tegid tohutuid jõupingutusi, et sealt välja pääseda, kuid tulutult. Üks konnadest tõdes, et välja pääseda pole võimalik, leppis sellega, vajus püü põhja ja uppus. Teine konn aga jätkas hüppamist, sõgedalt ja visalt, tunde ja tunde, kuni tema jalalöögid kloppisid koore osaliselt võiks. Võitükikesest sai tema jalgadele toetuspunkt, nii et tal

õnnestus lõpuks pütist välja hüpata. Konna motivaatoriks oli Jumala poolt kõigile elusolendeile kingitud eluinstinkt. Meie motivaatoriks peaks olema tahe ja otsus kõiges täielikult Jeesust usaldada.

**Meie armas hea taevane Isa!
Me ei suuda küllalt imetleda
Sinu armu lõpmatust,
Sinu armastuse suurust,
Sinu täiuslikkuse ülevust ja ilu.
Me palume, et Sinu headus, ilu ja tõde
võiks meid niivõrd vaimustada,
et me rõõmuga loobume
kõigist oma soovidest, igatsustest, ihadest,
mis pole kooskõlas Sinu tahtega.
Aita meil suretada meie vana loomus,
et Sina võiksid ilmutada oma armu, armastust ja headust
ka meist igaühe läbi.**

Karin Teder

PIIBLIVIKTORIIN.

1. Üht Vana Testamendi raamatut peetakse kõige pessimistlikumaks terves Piiblis, kuna selle läbivaks mõtteks on: "Tühisuste tühisus, kõik on tühine!" Sellest raamatust pärineb paljudes keeltes juurdunud väljend "tühi töö ja vaimunärimine". Samas sisaldab see raamat väga sügavaid mõtteid inimese ja Jumala kohta. Selle raamatu katkendit "Igale asjale on määratud aeg" loetakse meie kirikus vanaaasta õhtul ja uue aasta hommikul. Mis raamatuga on tegemist?

2. Uues Testamendis on 4 evangeeliumi — Jeesuse elust, õpetusest ja Tema lunastustööst kõnelevat raamatut. Sõna "evangeelium" on eestipärane mugandus kreeka keelsest sõnast *euangelion*. Mida tähendab sõna *euangelion* eesti keeles?

3. Uues Testamendis räägitakse ühest salaja tegutsevast Jeesuse jüngrist. Ta oli Suurkohtu liige, kuid ei olnud nõus Suurkohtu otsusega lasta Jeesus hukata. Kui Jeesus oli surnud ristil, oli just tema see, kel jätkus julgust minna Pontius Pilaatuse juurde. Ta küsis luba võtta Jeesuse ihu ning matta see uude kalju sisse tahatud hauakambris, mille ta oli enda jaoks valmistanud. Kes oli see salajane, kuid äärmiselt julge Jeesuse järgija?

4. Vanas Testamendis on 2. Kuningate raamatus juttu prohvet Eliisast, kellele Jumal oli andnud erakordse jumaliku väe, mille abil ta suutis korda saata imelisi tegusid. Üks lugu räägib sellest, kus ühel Eliisa jüngril kukub üks raudese Jordani jõkke. Tol ajajärgul oli raud väga haruldane ja kalline materjal. Eliisa aga paneb selle raudeseme ujuma. Mis esemega on tegu?

5. Psalmide raamatust on teada, et seda kasutati algselt jumalateenistustel laulmiseks, nii esimeses kui teises Jeruusalemma templis. Osa psalme oli jällegi kirjutatud isiklikuks palveeluks. Psalmid on nii patutunnistused, palved, õpetused kui ka ülistused. Osa psalme kasutati ka katekismuselaadse õpikuna, milles õpetati Iisraeli rahvale õiget eluviisi ja kuulekust Moosese seadusele. Üks nendest katekismuselaadsetest psalmidest on Psalmide raamatu kõige pikem laul. Millise lauluga on tegu?

1. Koguja.

2. Rõõmusõnum.

3. Joosep Arimaatiast (ta oli pärit Jeruusalemmast 13 km kaugusel asuvast Arimaatia linnakesest).

(Mt 27:57jj; Mk 15:42 jj; Lk 23:50jj; Jh 19:38jj)

4. Raudkirves. (2Kn 6:1-7)

5. Psalm 119. Tegemist on alfabeetilise lauluga, mille esimesed 8 salmi algavad heebrea tähestiku esimese tähega, järgmised kaheksa salmi heebrea tähestiku teise tähega jne.

Selles psalmis on 8 korda 22 salmi (heebrea tähestikus on 22 tähte) ehk siis kokku 176 salmi.

SÜNNIPÄEVAD NOVEMBRIS.

1. nov	Aaron Kiviloo	
3. nov	Aare Mihelson	45
4. nov	Jane Hüdsi	
5. nov	Dinara Virolainen	
6. nov	Herbert Pajus	93
	Mirell Soome	
8. nov	Küllike Taavits	
	Andri Meriloo	
	Made Lopp	
9. nov	Marika Aedviir	
	Endrik Üksvärav	
11. nov	Helgi Miller	82
12. nov	Gustav Saareväli	10
	Lorena Sannikova	
13. nov	Eve Valgemäe	
14. nov	Indrek Huul	
15. nov	Laine Päeva	75
	Anne Vooremaa	45
	Viive Rahu	
	Karl-Erik Kolpinski	
	Georg Sikka	
18 nov	Marika Illik	55
19. nov	Mati Jets	78
21. nov	Sirje Kaasik	
	Marili Lämmergas	
22. nov	Isabelle Yurledi Laanepuu-Westrum	
	Heinar Kaasik	
	Karl Oskar Kurst	
23. nov	Laine Pöldme	87
	Eleri Soidla	
	Johannes Saareväli	
24. nov	Ilmi Kivimurd	85
	Rauno Laksberg	
25. nov	Liisa Maide	
27. nov	Tõnu Tsarents	
	Helena Lõhmus	
	Hendrik Rankla	
28. nov	Riina Pajo	
	Siim Saareväli	
30. nov	Maire Süster	

PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST SÜNNIPÄEVALASTELE

MEENUTUSI OKTOOBRI KUUST.

4. oktoobril toimus tänujumalateenistus ja lühikonverents „Kirik ja Jumala armastuse sõnumi kuulutajad.“

11. oktoobril, lõikustänapühäl, andsin üle EELK aukirjad ja tänukirjad.

Lastekirik 11. oktoobril.

Piibel köögis 18. oktoobril.

KA NII VÕIB JUHTUDA.

Laupäeva õhtul küsib kirikuõpetaja abiõpetajalt, millest too pühapäeval jutlustada mõtleb.

"Kokkuhoidlikkuse voorusest," vastab küsitav.

"Kiiduväärt," ütleb kirikuõpetaja. "Korjanduse teeme siis parem enne jutlust."

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS.

KOGUDUSE KANTSELEI. Kooli tn 6, on avatud kolmapäeval ja reedel kell 9 - 15.
Kohtumine koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäega palutakse kokku leppida telefon 5280635.
Kohtumine koguduse abiõpetaja Kristo Hüdliga palutakse kokku leppida telefon 56952758.

Telefon 473 7166, 473 7167.
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht <http://www.eelk.ee/haapsalu/>
Aadress Kooli 6, 90501 Haapsalu
Pangakonto IBAN EE811010602003965006 (SEB);
IBAN EE442200001120274032 (SWEDBANK).
Registrikood 80210533

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Kui soovid, et ka Sinu e-posti aadress lisatakse kirjasajate hulka, palun anna oma soovist teada haapsalu@eelk.ee

Diakoonia annetusmüük on avatud K ja R kell 10-13.

Eesti kiriku elust saab lugeda <https://e-kirik.eelk.ee/>, <http://eelk.ee/> ja <http://www.eestikirik.ee/>

Jaani kirik on avatud teelistele vastavalt kokkuleppele.

Toomkirik on avatud piletiga K – P 11 – 18. Koguduste gruppidele on külastuseks ja palvuseks kirik avatud ettetellimisel.

Linnuses toimuvate ürituste kohta vt lähemalt: <http://www.haapsalulinnus.ee>

TOIMETUS.

Tiit Salumäe	E-post: tsalumae@yahoo.com 5280 635.
Kristo Hüdsi	E-post: kristo.hudsi@eelk.ee 56952758
Kristel Engman	E-post: kengman@hotmail.com
Lydia Kalda	E-post: lydia.kalda@hotmail.com .
Lia Salumäe	E-post: liasalumae@hotmail.ee 53039 835.
Lehte Ilves	E-post: lehte.ilves@gmail.com
Karin Teder	E-post: karin.teder@mail.ee
Maria Strauss	E-post: mariastrauss@gmx.de
Tiia Laar	E-post: tiia.laar@gmail.com
Teno Ilves	E-post: teno.ilves@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja soove, millest järgmistes Johannese Sõnumites lugeda soovitakse. Palume teie abi, et Johannese Sõnumid jõuaksid võimalikult paljude huvilisteni. Teatage soovijate e-posti aadress koguduse kantseleisse.

